

Johann Georg Dorsche Johannes Zoega

Collegii Theologici In Alma Universitate Rostochiensi Decanus Doctores & Professores, Ad Solennem panegyricam Inauguralis disputationis Post Purgatorium Papale eversum Calvinianis Deum In Causationem Peccati Trahentibus Oppositae Reverendi ... Dn. M. Johannis Zoegae, Log. & Methaph. In Acad. Hafniensi Profess. ... XV. Aug. in Actoater. maiore ... invitatis & excitatis S. P. P.

Rostochii: Kilius, 1656

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn74001031X>

Druck Freier Zugang

R. u. Nicol. 1656
Dorsche, Johann/B
Programm zur Sin. d
Johannes Zoega

COLLEGII THEOLOGICI

in

Alma Universitate Rostochiensis

DECANUS

DOCTORES & PROFESSORES,

Ad

Solennem panegyrim

Inauguralis disputationis

Post Purgatorium Papale eversum.

CALVINIANIS

DEUM IN CAUSATIONEM

PECCATI TRAHENTIBUS OPPOSITÆ

Reverendi, Clarissimi & Excellentissimi VIRI

DN. M. JOHANNIS ZOE GÆ, LOG.

& METAPH. in Acad. Hafniensi Profefs.

Regii & Canonici Lundenfis,

XV. AVG. in Acroater. majore

Optimi Maximi DEI assistente gratia,

instituendam,

ACADEMIÆ

ANTISTITIBUS, ANTECESSORIBUS, DO-

CTORIBVS, PROFESSORIBVSQVE excellentissimis, CIVIBVS

& HOSPITIBVS clarissimis, florentissimis,

item,

Literatis & literatorum amantibus

obseryanter, officiose, amice invitatis & excitatis

S. P. P.

ROSTOCHII, Typis Hæredum NICOLAI KILII, Acad. Typogr.

Anno 1656.

Page 7

*Ex Bibliotheca
Academiae
Rostochiensis*

*Ex Bibliotheca
Academiae
Rostochiensis*

IACOBUS, Jesu Christi Dei & Domini servus, NON Filius Zebedæi, frater Johannis, occisus ab Herode, *Act. 12. 2.* quem Hispani Patronum suum elegerunt, cui Ecclesiam Compostellanam consecraverunt, quiq; alias MAJOR cognominatur, uti quidem tradit Lucius Dexter in *Chronico*, ubi refert, hunc Jacobum Judæis per Hispaniam dispersis (quorum magnam copiam fuisse, ostensum est ex monumento lapideo *part. 1. theolog. Zachar. cap. 4. §. 36. p. 35.*) prædicasse, iisq; scripsisse hanc epistolam: quem sequitur versio Arabica & post hanc Mozarabes in liturgiâ, & illorum patriarcha Isidorus Hispalensis *l. de vita & morte sanctor. cap. 73.* quos citat & probabiliter sentire judicat Gasp. Sanctius Centumputeolanus, *tract. 3. de profect. Jacobi in Hispaniam c. 12.* Syriaca translatio eandem opinionem præ se fert, dum hanc epistolam tribuit S. Jacobo, qui cum S. Petro & S. Johanne interfuit transfigurationi Christi. Tribuiturq; Sixto III. Pontifici Romano *epistola de malis Dd.* quæ extat *Bibl. S.S. Patr. Tom. V.* quæ idem de autore epistolæ statuit, sed notantibus Dd. Parisiensibus, Bellarmino & Baronio Cardinalibus, & aliis, Pelagiani est: Sed MINOR, Alphei filius, Hierosolymitanæ in primis Ecclesiæ intendens, frater Simonis & Judæ Apostolorum, uti confirmant testes fide digniores, Hieronymus *Cat. script. Eccles. in Jacobo*, Eusebius *H. E. II, 22. 23.* Augustinus *in epist. ad Galat. cap. 2.* Ambrosius *in Lucam lib. 7. cap. 9.* & alii pleriq; quem duodecim elogiis, sed non omnibus satisfundatis extollit Cornel. à Lap. *Com. h. l. proem. sc. 1.* quod fuerit cognatus Jesu. 2. quod ad instar Christi fuerit principaliter minister circumcisionis & civitatis sanctæ. 3. quod dictus Oblas, hoc est, munus & præsidium. 4. quod fuerit perpetuus Nazareus. 5. quod post Petrum Ecclesiæ & fidei

& fidei columna fuerit, Gal. 2. 6. quod fuerit proprius Judæorum Pa-
 stor & Patronus, 7. quod post ascensionem Christi peculiarem,
 quandam cognitionem cum Johanne & Petro consecutus fuerit cœ-
 litus, cum cæteris Apostolis deinceps communicandam. 8. quod
 fuerit vitæ adeo sublimis & exemplaris, ut videretur esse speculum
 & imago cœli vitæq; cœlestis, quam agunt angeli & sancti in Para-
 diso; unde Christi vultus moresq; in eo quasi vero antitypo resplen-
 duerint. Unde fideles post Christi in cœlos adscensum è variis provin-
 ciis certatim Hierosolymam perrexerint, S. Jacobi videndi causa, ut
 in eo Christum intuerentur. 9. quod raris quibusdam emergentibus
 casibus aditum in sanctum sanctorum, aliàs soli summo Pontifici pa-
 tentem, habuerit. 10. quod primus missæ sacrificium solenniter ce-
 lebraverit (probare hoc satagit Corn. ex cap. Jacobus 47. dist. 1. de con-
 secrat. ex Synod. VI. c. 32. ubi id non dicitur, sed hoc tantum, quod
 Jacobus ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἱερουργίαν tradiderit. In eo ta-
 men erravit Synodus, quod putat Missam, quæ S. Jacobo vulgo tri-
 buitur, ab eo conscriptam esse. Conf. Mysariam Missæ cap 7. §. 23. 24.
 p. 251.) 11. quod primo concilio Hierosolymitano interfuerit primusq;
 post S. Petrum velur loci Episcopus sententiam dixerit. Act. 15. 12.
 quod pro Christo gloriosum obiverit martyrium. Jacobus,
 inquam, ille graviter ex dictamine spiritus in audaciam pessimo-
 rum respicientis scribit ep. cap. 1. vers. 13 θεὸς ἀπίστος ἐ-
 στί καὶ κενὸν: πειράζει δὲ αὐτὸς ἑδνα Syriacus paraphrastes
 ita reddit: אלהה לא מנסה בנישתה ויהו לאנש לא מנסה
 Tremell. & Trostius ita Syr. reddunt; *Deus non tentatur in malis, & ipse
 hominem non tentat.* Vulgatus Græca ita reddit: *Deus intentator ma-
 lorum est. Ipse a. neminem tentat.* Dan. Heinsius in exercit. ad h.l. Forte,
 inquit, ut nonnulla ab antiquis hic emendantur, scriptum fuerat sic à
 vulgato interprete: *Deus n. intentator malorum non est. Deus
 n. non intentator malorum est.* Guil. Estius Comm. h.l. etiam suspi-
 catur, pro intentator, olim intentatus scriptum fuisse. Eo autem nomine
 Tigriri & Calvinus ita. *Deus nec tentari malus potest, nec quenquam ten-
 tat.* Bezi fere sequitur. *Deus tentari malis non potest, nec quenquam
 tentat.* Augustinus Marloratus in expof. Eccl. h. l. ita habet: *Deus ut
 malis*

malis tentari non potest, ita nec ipse quenuquam tentat. Des. Erasmus Anno
157. ita *το θεος φεραται*: Neg. n. Deum præbet hominibus occasionem pec-
candi, sed, quod ille largitur pro sua bonitate in materiam segetemq, pie-
tatis, hoc noster animus affectibus corruptus ac velut inescatus sibi vertit in
occasionem exitii. Deus enim in hoc aliquando donat rerum affluentiam
vitæq, commodis frui, ut ipsius benignitate provocari gratias illi agamus.
Rursus patitur aliquoties nos rebus adversu affligi, quo & nostram pieta-
tem reddat spectatiorem, & præmium augeat. Quod si res in diversum ce-
dit, nostra culpa est, non illius. Si quidem ut ipse natura bonus, nullis
malis sollicitari potest, ita neminem ad mala sollicitat. A nobis est illud
quod nobis Dei bona vertit in malum. Hanc paraphrasin Anno 1539.
verbotenus retinuit & suo inseruit *Comm. h. l. Contr. Pelicanus Rubeaqv.*
B. Lutherus ita: *Gott ist nicht ein versucher zum bösen*: Er versucher
niemand. MS. *Scrtm. meum antiquiss. German. ita exprimit: Wann Gott
ist nicht ein versucher der übeln. Wann er selbs versuche keinen. Joh.
Diettenbergius Pontificius ita. Dann GOTT ist nie ein versucher
zum bösen/ Er aber versuche niemand. Piscator ita. Dann Gott
kan nicht versucht werden von bösen Wercken/ und Er versuche auch
niemand. Belgicus interpret verus. Want Gott en is geen becoorder
sot quaet. Hyen becoore niemanden. Anglica sic representat. for God can-
not bee tempted vvith euill. neither tempteth any man. Gallica Geneven-
sis ita habet. Car Dieu nel peut estre tente de maux: & aussi ne tente il
personne. Italica Johannis Deodati Genevensis sic refert. *Concio sia co-
che Iddio non possa esser tentato di mali, & altresì egli non tenta alcuno.*
In schol. addit ad verba, *di mali: di peccati, cattivi affetti, movimenti:*
onde non delectandosi di peccati inse, come il diavols: non puo indurui altri.
Sociniani sic habent. Denn GOTT kan nicht von bösen dingen ver-
suchet werden/ selber aber versuche Er niemand. Proponit nimi-
rum S. Jacobus 1. *Ἰδὲν*, qui est unus in essentia, *Jacob. 2. 19.* quem de-
scribit, quod sapientiam & cætera dona petentibus distribuat
ἀπλῶς, simpliciter (alii legisse videntur *πλοῦτως*, Gagneius putat
Interp. Vulgarum legisse *ἐθρόως*, & ideo vertisse affluenter) sine
improperio, *Jac. 1. 5.* quod nihil dare velit dubitanti simili fluctibus ma-
ris à ventis factatis & eorum flaminibus agitatis. *Jac. 1. 6. 7.* quod sit
pater luminum, à quo omne donum bonum & donatio perfecta,
apud*

apud quem nulla est vicissitudo aut conversionis abumbratio. *Jac. 1.*
17. quod filios suos gignat verbo veritatis, ut sint primitiæ creatu-
 rarum suarum, *Jac. 1. 18.* quod sit Deus & Pater, purissimum & im-
 maculatum cultum æstimans orphanorum & viduarum in calamitati-
 bus hærentium visitationem, & sui à mundi inquinamenti preserva-
 tionem, *Jac. 1. 27.* quod elegerit pauperes hujus mundi, divites in fi-
 de, & hæredes regni, quod promisit se deligentibus. *Jac. 2. 5.* quod
 fuerit Abrahæ per fidem ipsum receptantis amicus. *Jac. 2. 23.* quod ad
 ejus imaginem homines sint formati, (quam malè asserit Epiphan.
 in ep. ad Johann. Hierosolymitan. p. 1105. ab Adamo non esse perditam, nec
 hoc scripturam dicere, & dominium hominum in omnia quæ in
 mundo sunt planè casurum, si imago Dei in homine superstes nege-
 tur.) *Jac. 3. 9.* quod ab eo sit ἡ ἀνωθεν σοφία, quæ primum purissi-
 ma est, deinde pacifica, modesta, persuasibilis, plena misericordiæ
 & fructum bonorum, sine dubitatione & sine simulatione. *Jac. 3.*
17. quod mundi amicitia ejus sit inimica, & quod qui mundi vult
 amicus esse, Dei inimicus constituatur. *Jac. 4. 4.* quod superbis resi-
 stat, humilibus det gratiam, *Jac. 4. 6.* quod appropinquet appropin-
 quantibus sibi, *Jac. 4. 8.* quod sit unicus legislator, qui salvare &
 perdere potest. *Jac. 4. 12.* quod ejus voluntati vita & facta nostra
 sint submittenda. *Jac. 4. 15.* quem vocat κύριον σαβαώθ. *1. 5. 4.*
 (quod vocabulum, sicut & Paul. *Rom. 9. 29.* retinuit, sive quod He-
 bræorum auribus, ad quos scribit, id esset gratissimum. Unde in-
 ter decem nomina Dei recensetur in *Apoth. 1. 33.* tanquam nomen
 non ρησι profanum, sed per se. Conf. Dav. Kimchi *Psal. 69. 7.*
 Quam opinionem ab Origene assumptam etiam Epiphanius habet ad
 Gnosticos heres 26. eum ait: Σαβαώθ ἐρμηνεύεται ἀπὸ τῆς ἐβραϊκῆς
 διαλέκτου, κύριον τῶν δυνάμεων. ὅπερ γὰρ ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ
 τὸ σαβαώθ ὄνομα ἐστὶ γεγραμμένον, δύναμιν ὑποφαίνει; ὅθεν ὁ Α-
 κύλαος πανταχῶς τὸ Ἀδωνάϊ σαβαώθ ἐρμηνύει λέγων, κύριον
 ἑσπερίων. Consentit Hieronym. ep. 136. Marcellam. Sed confutat
 opinionem istam Joh. Drusus in *Comm. prior. ad voces Ebr. N. T. p.*
145. quia nusquam legitur Sabaoth simpliciter, sed semper Dominus
 Sabaoth aut Deus Sabaoth. Conf. eund. *de nom. Eloh. p. 29.* Johann.
 Buxtorf. *de nom. Dei propr. sect. 56. 58. 58.* sive ex imitatione LXX

qui passim Hebraicum recinuerunt.) Includit autem elogiis istis Dei Jesum Christum, cum se vocat *c. 1. 1. θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ δούλον*, ubi videtur Jacobus innuere, se esse servum Jesu Christi, qui est Deus & Dominus. Conf. *1. Tim. 1. 1. Tit. 2. 13.* Sane Cyrillus Alexandr. *lib. 12. thesaur. cap. 13.* Deum, inquit, hic & Dominum Jesum Christum appellat; id enim natura esse Jesum non ignorabat predicator veritatis. quomodo igitur audent isti Dominum & Deum natura creaturam predicare? quem sequuntur Thomas Anglicus, Dionysius Carthus. Gregorius Primaiccius *Comm. h. l.* Et licet Oecumenius in *Cat. Patrum. Græc. h. l.* per Deum, Patrem intelligat, per Dominum, Christum, tamen quia & Christum vocat Dominum absolute, & ex æquo se Dei illius & Domini servum appellat Jacobus, communicatio essentialis cum Deo satis exinde concluditur. Adde quod *v. 12.* immediate antecedente Jacobus de Christo loquitur, cum ait, qui tolerat & vincit tentationes, eum accepturum coronam, quam promissit Dominus diligentibus ipsum, qui est *δικαίος καὶ ἁγίος 2. Tim. 4. 8.* cujus epiphania est amanda. Hinc vocat eum *c. 2. 1. τὸν κύριον τῆς δόξης.* Et *Jac. 5. 7. 8. παρυσίας* Domini appropinquantis & in longanimitate expectandi meminit. Cæterum cum à tot beneficiis eum describit Deum & Dominum nostrum, cum creatorem hominum ad imaginem suam, cum patrem luminum, extra vices tenebrarum & lucis, in summa perfectione, positum, cum autorem omnis dati doniq; boni facit, dum redemptorem, regeneratorem, illuminatorem, inhabitatorem gratiosum, judicem coronaturum &c. constituit, totidem argumenta congerit, quibus probatur, eum esse *ἀπέραςτον κακῶν*. In summum enim & perfectissimum fontem aliqua mali redundantia derivari nullo modo potest. Summitati Dei proposita, imitatem & extremitatem oppositam II. proponit S. Jacobus. Ait eum esse *ἀπέραςτον κακῶν*, Ait, cum *περάζειν ἔδρανα*. Quartur I. quorum *κακῶν* hic faciat mentionem? 2. quomodo sit Deus *ἀπέραςτος*? 3. quomodo *ἔδρανα περάζει*; Ad I. *κακῶν* nomine aliqui intelligunt impios & reprobos, quorum nulla sit apud Deum cura, cum tentatio, velut actus providentiæ divinæ specialis, ad pios tantum pertineat. Allegant Clementis Rom. *Diatax. Apost. lib. 2. c. 8.* ubi verba Jacobi ita exprimuntur; *Vir reprobis intentatus apud Deum.*

Sed

Sed cum versibus plerisque dicitur, τῶν κακῶν nomine intelligi omnia ἀμαρτήματα contra legem divinam pugnantia. Nam κακὰ v. 13. sunt περιστομοὶ ποικίλοι, quibus & ad scelera contaminantia conscientiam & ad varias difficultates abducentes à Christianæ religionis amplexu inducebantur Christiani] primitivæ Ecclesiæ. v. 2. sunt & περιστομοί, quorum tolerantia ad impetrandam à Domino coronam vitæ deducit. v. 12. ubi hic ex v. 12. 13. confurgit syllogismus Jacobæus. Quorum fortiter repulsorum causa Dominus juxta promissionem suam est instituturus coronationem gloriosam & desiderabilem, eorum ipse Dominus Deus autor & causa non est. Atqui tentationum sive internarum sive externarum fortiter repulsarum causa Dominus juxta promissionem suam est instituturus coronationem gloriosam & desiderabilem. E. tentationum sive internarum sive externarum (h. e.) peccatorum, Dominus Deus autor non est. Unde apparet, τῶν κακῶν nomine peccata ab Apostolis intelligi. Et sequentibus versiculis indicatur, de ijs κακῶς sermonem esse, quæ concipiuntur trahente & inescante propria concupiscentia, v. 14. quæ concipiuntur & ad damnabilem maturitatem perducuntur & tandem mortem pariunt. v. 15. Itaque mala, tanquam alterum extremorum, in universum à SUMMO BONO, summa sapientia, summa justitia, summa sanctitate, summa tranquillitate & sufficientia, summa perfectione &c. abhorrentia S. Jacobus hic opponit Deo suo, in quibuscumque demum personis sint. Indicatur certe ex ipsa contrapositione, satis liquere, ita nunquam duo illa extrema, summum sc. bonum, & extremum malum ita posse consuescere, ut hoc ab illo ullo modo originem ducere queat. Consentiant præter veteres h. l. Alf. Salmeron h. l. part. 2. p. 13. Balth. Paes Comm. h. l. p. 136. Nic. Serarius Comm. h. l. p. 8. Bened. Justinianus Comm. h. l. p. 30. Joh. Lorinus Comm. h. l. p. 38. Guil. Estius Comm. h. l. p. 103. Rectè contra eos, qui personas, non peccata intelligunt, disputat l. c. Justinianus, cum ait: *Hanc explicationem agrè Græca Apostoli verba admittunt: gignendi enim casus κακῶν absolutè & absq; articulo positus, non facile ad personas referri potest, vel enim additum fuisset articulus τῶν κακῶν, vel πονηρῶν potius, quam κακῶν dixisset. Licet enim vox κακὸς etiam personis aptari queat, si quidpiam præcedat, aut sequatur, quod*

εἴη

eum sensum necessario postulat, hoc tamen loco nihil est, quod nos cogat
 ad personas transferre. Adde, quod ejusmodi casus neutro genere acci-
 piuntur, & res malas significant, ut cum Paulus ad Rom. 1. 30. dixit, in-
 ventores malorum, Græce κακῶν. Et 1. Cor. 10. 6. Non simus concu-
 piscentes malorum, ubi Græce est eadem vox κακῶν. Et Salomon Sap.
 15. 6. malorum amatores digni sunt morte, Græce ἐργασίη κακῶν.
 Deniq; univèrsim videtur Apostolus docere, nemini Deum esse autorem pec-
 cati, cum illud à prava cujusq; cupiditate ortum habeat. ita Justinianus.
 Sed 2. quomodo dicitur tot beneficis elogiis inclutus DEUS
 ἀπειρασῶν κακῶν? Anne quod ipse nullis malis sollicitari queat,
 urpote omnibus superior & ejus naturæ, quæ planè est immutabilis
 atq; ab omni infectione libera? hoc est, passivè ne vox est accipienda?
 Anne activè, quod naturæ divinæ repugnet, quemquam ad mala sol-
 licitare? Prior sententia plerisq; arridet post Erasimum, Reformatis
 quos vocant & Socinianis, Pontificiisq; à vulgato Interprete con-
 tra sanctionem Concil. Tridentini recedentibus. Lorinus pro ea
 recenset Thomam Cajetanum, interlinearem glossam, Metaphrastis
 in vita Jacobi interpretem, Oecumenium, Serarium. Addi potest
 Greg. Primateus, qui hanc versionem commentario suo inseruit:
Deus tentari non potest malis, ipse autem neminem tentat. Accedit &
 Guil. Estius h. l. cum ait: *Noster interpret activè intellexit, si tamen
 Codices non sunt vitiosi. Nam fieri potest, ut ille scripserit, intentatus,
 pro quo non intellecto subrepsit, intentator. Alii certè interpretes
 passivè exponunt, hoc modo, Deus malis tentari nequit. Syrus quoq;
 Deus enim non tentatur in malis. In quem sensum & Oecumenius græ-
 cu exposuit. Nec facile græcam vocem alibi reperias in activa significa-
 tione. Deniq; si activè sumas, bis idem dicitur.* Glossarium vetus
 græcolat. ἀπειρασῶν, *intemptabilis.* Subscribit D. Eilhardus Lubi-
 nus in paraphr. h. l. p. 13. Posterior est vulgati interpretis, & aliorum,
 quos in versionibus produximus. Inprimis B. Lutheri nostri. Res
 eodem fere recidit, sive activè, sive passivè accipiatur. Si enim
 passivè argumentatum Jacobum velimus, syllogismus hic erit, & val-
 de solidus: Quicumq; essentialiter est immutabilis adeo, ut nullas ten-
 tationes recipere queat, quantacumq; sive validitate imprimantur,
 sive subtilitate suggerantur, is autor etiam tentationum aliis inferen-
 darum

datum dici non potest. Ratio fortassis illa est; quia tentationis ef-
 ficientia est defectio, quæ in ens perfectissimum cadere nequit, atq;
 adeo tentationis causa esse nequit, nisi qui in se imperfectionem,
 de pravatam habet. Atqui Deus optimus, max. essentialiter est immuta-
 bilis adeo, ut ipse nullas tentationes recipere queat, quantacunq; si-
 ve validitate imprimantur sive subtilitate suggerantur. E. Deus opt.
 max. autor tentationum etiam aliis inferendarum dici nulla ratione
 potest. Sed videri possit longius quæsitæ illa ratiocinatio. Itaq;
 simpliciter dixerimus cum veteribus, *active* Deum esse ἀπειρασ-
 τικῶν, quia nulla experientia, nullo documento, nullo exemplo
 constat, illum aliquando aliquem ad malum induxisse. πειρασῆς est
 tentator. Singulariter ita apud Budæum Gregorius Naz. nominat
 Diabolum, τὸν τοῦ φαιδὸς δῶκτῆν καὶ πειρασῆν. Unde ἀπειρασ-
 τικῶν, quasi non πειρασῆς, sicut & notante Henr. Stephano Tom, 3. thes.
 p. 156. ἀπειρασῆς est, qui experientiam non cæpit aut fecit. Et
 hoc immediatum esset probandi fundamentum: Deus hæcenus sem-
 per erga genus humanum ita se gessit, ut apparuerit ἀπειρασ-
 τικῶν κακῶν. Ergo nemo tentatus jure dicere potest, quod à Deo tentetur. Et obser-
 vamus, vix uspiam extra Jacobum vocab. ἀπειρασ-
 τικῶν apud veteres scriptores reperiri. Ergo 3. quod addit S. Jacobus, πειραζέ-
 σθαι δὲ αὐτὸς ἐδέξα, confirmatio est antecedentis, nec bis idem dicitur.
 Primum enim naturam Dei explicat, quod sc. sit ἀπειρασ-
 τικῶν κακῶν, h. e. ita comparata, ut tentationes illæ pravæ ab illius decreto &
 beneplacito nullo modo possint proficisci, imò ea penitus ab illis ab-
 horreat ob summam & infinitam sanctitatem. Deinde ad actum
 ipsum deducit, & provocat ad experientiam, ex qua nullo modo e-
 videns esse possit, Deum esse grassantium tentationum autorem,
 suggestorem, dictatorem. Et δὲ nobis non contrariatur, nec fa-
 cit, ut ἀπειρασ-
 τικῶν passivè accipiendum sit, quia adverbativa δὲ τὸ
 πειραζέσθαι ab eo distinguit. Notum enim est & jam olim notatum,
 δὲ non semper adversativè sumi, sed & aliquando confirmativè, pro
 sanè, nimirum. Gal. 2. 4. Col. 1. 21. Conf. Henr. Stephani Animadvers.
 in lib. de dialect. artic. 33. p. 27. Glassium philol. sacr. lib. 4. tract. 7. can.
 74. p. 573. Unde sensus planissimus; summum bonum, Deus Deorum,
 B sanctis-

sanctissimus, optimus, sapientissimus, alienus est ab omni commercio cum
tentionibus homini inferenda. Et sanè utiq; neminem tentat ullo actu,
qui in Deum referri possit. Agnoscit hanc interpretationem David
Paræus *Comm. h. l. Tom. 4. operum p. 545.* cum ait: *Græcè ἀπειρος* &
ἐπειράων, ad verbum est, intentabilis malorum, vel malus, quod intelligi
debet active & passive, quod Deus nec afficitur ipse malus, quia ipse est
perfectissimè bonus, nec suadet alis malum, quia est effector omnis boni,
ut sequetur v. 17. Neminem igitur tentat ad mala. A quo enim Deus ab-
horret natura, quomodo ad id incitaret & sollicitaret alios? Ideo ad-
versativam *δὲ* pro *ἔ* accipio, Deus est intentabilis malis, Neminem igitur
tentat ad malum. Nemo enim agit contra naturam, alioquin se destrueret.
Ita Paræus. Rotundè loquitur Q. S. Florens Tertullianus de Orat.
c. 8. p. m. 122. Absit, inquit, ut Dominus tentare videatur, quasi aut igno-
ret fidem cuiusq; aut deicere sit consentiens. Diaboli est & infirmitas &
malitia. Nam & Abraham non tentandæ fidei gratia sacrificare de filio
iusserat, sed probandæ, ut per eum faceret exemplum præcepto suo, quo
mox præcepturus erat, neq; pignora Deo chariora habenda. Ipse à Dia-
bolo tentatus presidem & artificem tentationis demonstravit. Multum
ergo à veritate cœlesti, imo à consideratione Majestatis & sancti-
tatis Dei abeunt, qui REFORMATI audire gaudent, cum *πειρασμὸς*
κακῶν in ipsum etiam Deum referunt. Horridè Hieron. Zanchius
de natura Dei lib. 5. c. 1. Tom. 2. oper. p. 459. Quod creatus fuerit Sa-
tan, qui hominem tentaret, atq; etiam vinceret, & in peccatum cum to-
to genere humano pelliceret, totum hoc ex magnâ Dei providentia profe-
ctum est. Petr. Martyr in *Loc. Comm. Class. 3. cap. 1. §. 37. pag. 462.*
Porro, inquit, de Adamo, videbat Deus ipsum casurum, si spiritu &
gratia opulentiori non confirmaretur. Non occurrit; non supposuit ma-
num suam, ne caderet. Diabolus præterea, nisi Deus voluisset, illum non
fuisse ausus tentare. Destinaverat præterea suam bonitatem & severi-
tatem ex illa declarare, occasionem dedit, legem dum posuit, quam scie-
bat non servandam, nec non uxorem dando, quæ alliceret. Et deniq;
actio ipsa, quæ privationem rectitudinis at subjectum sustinuit, citra Dei
vim & virtutem produci non potuit. Unde apparet, Deum illud pecca-
tum quodammodo voluisse, ac ejus quadantenus esse AUTOREM, licet non
fuerit pœna præcedentis peccati. Conspirat Lambertus Danæus, de
Orat.

Orat. Dominic. cap. 16. p. 608. oper. cum ait: *Qui vero inducas interpretantur, ut significet duntaxat, ne finas, aut ne permittas nos induci, labi, impelli, etsi illi sunt Patres, uti Cyprianus & Ambrosius, vel Scholastici & veteres, ut Anselmus: tamen non satis vim horum verborum capiunt, vel explicant. Dicitur enim Deus concitasse Davidem & impulisse, ut populum numeraret. 2. Sam. 24. Non simpliciter enim sivit Deus & permisit Deus id fieri, sed ipse etiam voluit & quidem justè & sapienter, ut illa fierent.* Et p. 609. Col. 2. *Ex quibus intelligitur, quemadmodum Deus non sit autor peccati, etiam dum IMPELLIT homines in eas TENTATIONES, quibus succumbentes ipsi peccant. Quomodo Dominicani, qui statuunt, Deum ad omnem actionem peccati, qua actio est, physice prædeterminare voluntatem humanam, locum Jacobi oppugnant, latissimè persequitur Didac. Ruiz de Montoia de voluntate, Dei, disp. 37. tota, ubi ostendit, physice prædeterminare materialem actionem, odii e. g. vel blasphemiæ, esse supremum tentationis genus. Sed ista nunc non attinet latius persequi. Collimat ad agendam causam Dei contra eos, qui tentationum malorum ex capite vel creationis, vel providentiæ, vel prædestinationis, vel liberi arbitrii Optimum maximum causam & autorem constituunt, Reverendus plurimum, clarissimus & excellentissimus VIR, Dn. M. JOHANNES ZOEGA Logic. & Metaph. in Acad. Hafniensi Professor Regius celeberrimus, Canonicus Lundensis meritisimus, SS. Theol. Candidatus dignissimus, Dn. Amicus & in Christo frater noster dignissimus, in disputatione ea, quam inauguralem, h. e. secundi publiciq; examinis pro futuris in theologia honoribus impetrandis subeundi materiam esse voluit. Quam enim cum lacte quasi materno hault pietatem & veritatem in Orthodoxa Ecclesia genitus, eandem, cum progressu ætatis ex documentorum evidentissimorum varietate confirmatam vidisset, & hætenus data occasione multoties publicè docuisset ac defendisset, hac vice dignam judicavit, in qua amplius quidpiam elaboraret. Natus est autem, ut genituram ejus in orthodoxa Ecclesia, tanquam non exiguam felicitatis humanæ partem, paucis attingamus, in Christianissimi DANIE regni metropoli HAFNIA, Anno post Christum natum clis 15 c lxx. Anno regnantis maximi REGIS Christiani IV. XXI. Parentem habuit Virum spectatissimum & honoratissimum Dn. JOHANNEM ADOLPHUM ZOEGAM, Civem Hafniensem: Matrem pietissimam*

eruditissimam & decoratissimam matronam THYRAM ELLENBER-
 GERIAM, sexus sui ornamentum. Sub horum oculis, magna,
 sollicitudine & suspiriorum ardentissimorum ad Deum effusione,
 per elementa Christianæ religionis & linguarum artiumq; rudimenta
 exercitatus fuit, PRÆCEPTORUM diversorum dexteritate, &
 adminiculante indolis felicitate, in PATRIA, ad Annum Chr. clō lōc
 XXV. quo studia ampliora præsidia requirere videbantur. Itaq; eo
 anno WITTEBERGAM, clarissimum omnigenæ eruditionis em-
 porium, de suorum consilio adiit. In alterum usq; annum curā ibi
 pulcherrimis studiis litasset, Anno Christi clō lōc XXVII. HAFNI-
 AM rediit, Excellentissimorum ejus Universitatis REGIÆ Professo-
 rum usus opera ad augmentum studiorum suorum amplius. Fecit
 ardor & ingenium ejus excellens, fecerunt inelyta, quibus eminebat,
 dona, ut curatoribus boni publici observaretur maxime, tanquam
 ille, qui publicè mox futurus esset utilis. Quapropter Anno Chr.
 clō lōc XXIX. ad scholæ Wiburgensis in Cymbria administrationem
 evocatus est, traditurus juventæ, quæ ipse adolescens præclare didi-
 cerat. Perstitit in eo officio obsequioq; superiorum usq; ad Annum
 Chr. clō lōc XXXI. Eo verò exorsus est pulcherrimum & memora-
 bile curriculum, quod exeunte fere Anno Chr. clō lōc XXXIIX. de-
 mum terminavit. Neq; enim desultoriè, sed ut in usum suum,
 translaturus, quicquid passim præclarum ad doctrinæ augmentum
 pertinere censuit, peragravit BATAVIAM, ANGLIAM, SCO-
 TIAM, GALLIAM, conciliavitq; sibi passim viros incomparabi-
 les, quorum nomina adscriberemus, nisi sua radiarent luce. Domum
 reversus ita se ACADEMIÆ patriæ exhibuit, ut omnibus commen-
 datus maxime redderetur, qui & anteriora ejus studia in animum si-
 bi revocarunt, & hæc nova augmenta respexerunt. Proinde, ut
 haberet occasionem exerendæ doctrinæ multiplicis, facultatem in-
 stituendorum collegiorum, ut vocant, Philosophicorum ipsi con-
 cesserunt DNN. PROFESSORES PHILOSOPHI, quam-
 collatis Anon clō lōc XXXIX. honoribus Magisterii luculenter ob-
 signarunt. Brabeuta fuit *Vir clarissimus & excellentissimus* Dn. M.
 JACOBUS FINKIUS, *Philosophiæ naturalis Prof. Regius celebra-
 rissimus, Colleg. Philosoph. isto tempore Decanus amplissimus, Acad. Hafnien-
 sis Senior venerandus, cæteroque Jurisprudentiæ & Medicinæ egregia noti-
 tia*

ria laudatissimus. Nondum tranquillari tamen poterat animus *Excellentissimi* Dn. ZOEGÆ, quin ad ea loca reverteretur, in quibus singularis doctrinæ aureas quasi venas prius animadverterat. Igitur Anno Chr. clō lō c XL. excurrit denuo in BRITANNIAM, fecundissimam optimorum ingeniorum olim matrem & omnis eruditionis uberrimum promptuarium. Lustratis amœnitatibus & raritatibus Londinensibus, in Academiis præcipuè CANTABRIGIENSI & OXONIENSI florentissimis substitit usq; ad Annum à Chr. nato clō lō c XLII. Fuerunt illæ instructissimæ abundantissimis pretiosissimisque BIBLIOTHECIS, fuerunt viris undiquaq; doctissimis refertæ. Trahunt istis bonis incomparabili quædam validitate egregias mentes, qui iis abundant. *Excellentissimus* Dn. M. ZOEGA noster Anno Chr. clō lō c XLII. demum, ut diximus, ab istis amœnitatibus potuit avelli, & à se impetrare, ut domum reverteretur. Cum verò illum recuperasset patria, arctius sibi obligandum existimavit. Jussit ergo *Academia Regia* cum *Clarissimi & Excellentissimi Viri*, Dn. FRIDERICI ANDREÆ, Prof. Regii designati vices agere & locum implere, quod ab ipso fieri posse omnium optimè arbitrata est. Cum verò naturæ debitum solvere jussus esset Vir optimus, dignissimus sanè, qui diutius debitor esset & largo sænore, remp. literariam ditaret, *Ordinarius Logicæ & Metaphys. Professor*, ut meruit, pronunciatus est noster Dn. M. ZOEGA. In hac *Academiæ Regiæ* palæstra positus omnium sibi favores ex laboribus utilissimis & perperuis conciliavit. Certè *Potentissimum Serenissimumq; Principem ac Dominum* Dn. CHRISTIANUM IV. *gloriosissimæ memoriæ Regem* &c. &c. &c. tam clementem expertus est, ut Anno Chr. clō lō c XLIII. eum *Canonicatu*, ut vocant, apud *Capitulum Lunden- se in Scania* magnificentissimè donaverit. Sic constituta re literaria firmisq; posita fulcimentis, rem familiarem etiam instituire *Excellentiss.* Dn. M. ZOEGA noster cogitavit. Injæctus est in mentem ipsius castissimus amor erga nobilissimam omnibusq; ornamentis conspicuam Virginem BARBARAM, neptem viri *Reverendissimi & Excellentissimi* Dn. D. JOHANNIS PAULI RESENI, *Sielandiæ Episcopi eminentissimi*, Filiam autem viri *Amplissimi & Excellentissimi*, Dn. ERICI CLEMENTIS, V. J. D. *clarissimi, Canonici Lunden- sis dignissimi.* Amplissimis illis necessitudinibus innexus non desit & muneris & familiæ augere decora

decora. Unde & **GENEROSISSIMIS REGNI PROCERIBUS** ipsius commendata fuit industria, quorum singulari favore ipsi servata est *Serenissimi Potentissimiq; REGIS sui FRIDERICI III. Regis & Domini nostri clementissimi* gratia. Quia vero totum Academicæ vitæ suæ studiorumq; curriculum sacrosanctæ theologiæ studio potissimum consecraverat, non desit suis philosophicis meletematibus, quibus Academiam Regiam subinde illustravit, etiam theologica adspargere. Ancilla enim philosophia est, & Dominæ suæ Reginæq; Theologiæ memora, ex floribus ejus aliquid decerpere gestit. Hinc factum est, ut, cum aliquando, veræ Theologiæ intolerabile *ἀνεσθη*, animarum ex corporibus suis beatè excedentium **PURGATORIUM** **IGNEM** inter *Chimærica deliramenta & Phantasticas opacitates*, uti meretur, numerasset, **LOJOLITAM** aliquem (forte ex eorum censu, de quibus Claudius Aquaviva Generalis Præpositus Societatis in *Industriis de curandis morbis Societatis*, libro edito Romæ A, 1616. cap. 1. p. 97. loquitur: *Secularitas & Aulicismus, insinuans in familiaritates & gratiam exterorum, MORBUS est in societate & intra & extra periculofus, & istis, qui eum patiuntur, & nobis fere nescientibus subintrat, specie quidem lucrificandi Principes, Prælatos, Magnates, conciliandi ad divinum obsequium hujusmodi homines societati, juvandi proximos, sed REVERA querimus interdum nos ipsos, & paulatim ad secularia deflectimus.* Videantur plura apud Sanctium Galindum in *Anat. Societ. Jesu* pag. 9.) adeptus esset adversarium, qui ingenti verborum diarrhœa totum auditorium perfuderat, & *Christianissimi FRIDERICI REGIS, SENATORUMQUE REGNI* aures stentoreo clamore compleverat. Hanc occasionem, quam præsentissimo animo in defendenda Dei causa tenuerat, ita sibi ob oculos hæcenus collocavit, ut Theologica studia sibi abundantius tractanda esse existimaverit. Itaq; & **PAPISMUM & CALVINISMUM**, Christianæ Ecclesiæ vibices & maculas, penitius sibi introspicendos sumisit. In **PAPISMO** omnia doctrinarum monstra ad **PURGATORIUM** inflammandum aut sufflaminandum concurrere deprehendit; in **CALVINISMO** ad **ABSOLUTUM DECRETUM**, quo in Deum **CAUSA PECCATI** derivatur. Hæc cum per tempus bene longum voluisset animo, & Lojolita Sylvio Danicis nonnihil infelicis lolii inseruisset, cum & Amicorum accederent consilia, & augusta etiam non deessent patrocina, quid-

piani

piam in illis argumentis commentari & Academiae alicujus censurae cum universis studiis suis exponere voluit, ne **JESU** male cohaerens focus sibi imaginaretur, quasi domesticis tantum suffragiis atq; plausibus ipse niteretur. Pensulatis omnibus, & communicatis etiam nobiscum consiliis, tandem nostram elegit **UNIVERSITATEM**, in qua de studiis scriptisq; suis theologicis **CENSURAM** sustineret, & honores Academicos ulteriores expereret, obtineretq;. Existimavimus hoc esse **BONUM FACTUM**, qui jam olim propensissimi fuimus, ut & **REGIAE ACADEMIAE** obligari possemus arctius, & doctissimos ex vicino Regno viros studiis nostris complecti, & juventuti ad egregium publicum efflorescenti industria nostra servire, & deniq; omnibus viribus eniti, ut *Potentissimo Serenissimoq; Regi* nostram contestaremur observantiam pietatemq;. Meminimus majorum nostrorum ingentis fiduciae erga Majestatem Regiam Danicam, in juvanda conservatione Rostochiensis Academiae, de qua Concordiae form. §. **Es sollen auch**. luculentum praebere potest testimonium. Itaq; cum amplissima officiorum nostrorum oblatione Cl. Dn. M. **ZOEGAM** ad nos invitavimus. Venit ergo ad nos dilectissimus hospes **II. Augusti prid. Dom. IX. post Trinit.** Aperuimus ipsi ad primum examen, seu potius pium placidumq; colloquium de universo corpore biblico & Augustanae Conf. Symbolo, aditum **VII. Augusti**. In quo cum testatus nobis esset lectionem multiplicem, judicium promptum, confessionem sinceram, ulterius ipsi progrediendi & ad publicum examen sese sistendi fecimus potestatem. Sistet ad id se proposita inaugurali disputatione, quam nuncupavimus, ad diem **XV. Augusti**, Deo sospitante! Rogamus observanter, obnixè, amiceq; **OMNES**, quos in frontispicio compellavimus, ut actui religioso frequenter benevoleq; interesse velint, & praecipuum ex vicino regno **HOSPITEM** complecti. Dominus **JESUS** dirigat omnia ad throni sui gloriam, ad Ecclesiae dissociatae stabilimentum, ad veritatis salvificae propagationem, & ad errantium conversionem. Floreat **REGNUM DANIAE!** Floreat **sacratissima Regia Majestas!** floreat **angustissimus regni Senatus!** floreat **Academia Hafniensis incluta!** Floreat **subitiss & in ista Dn. Candidatus noster!** Et nos istis fragrantissimis floribus etiam in **ROSTOCHIO** nostra recreemur! Fiat! **ò JESU** fiat! Perscriptum & sigillo nostro firmatum Dom. X. Trinit, A. O. R.

clb 13c LVI.

piam in illis argumentis commentari & Academiae alicum universis studiis suis exponere voluit, ne *JESU* m socius sibi imaginaretur, quasi domesticis tantum suffra sibus ipse niteretur. Pensicularis omnibus, & commu nobiscum consiliis, tandem nostram elegit *UNIVERSIT* de studiis scriptisq; suis theologicis *CENSURAM* sustinere Academicos ulteriores expeteret, obtineretq;. Existit esse *BONUM FACTUM*, qui jam olim propensissimi f *REGIAE ACADEMIÆ* obligari possemus arctius, & docti cino Regno Viros studiis nostris complecti, & juventu um publicum efflorescenti industria nostra servire, & de viribus eniti, ut *Potentissimo Serenissimoq; Regi* nostram o observantiam pietatemq;. Meminimus majorum nostri tis fiducia erga Majestatem Regiam Danicam, in juva tione Rostochiensis Academiae, de qua Concordiae form auch. luculentum præbere potest testimonium. Itaq; sima officiorum nostrorum oblatione Cl. Dn. M. ad nos invitavimus. Venit ergo ad nos dilectissim *Augusti prid. Dom. IX. post Trinit.* Aperuimus ipsi a examen, seu potius pium placidumq; colloquium corpore biblico & Augustanae Conf. Symbolo, a Augusti. In quo cum testatus nobis esset lectione cem, judicium promtum, confessionem sinceram, progrediendi & ad publicum examen sese sistendi feci tem. Sistet ad id se proposita inaugurali disputatione cupavimus, ad diem XV. Augusti, Deo sospitante! Ro vanter, obnixè, amicèq; *OMNES*, quos in frontispicio mus, ut actui religioso frequenter benevoleq; interesse v cipuum ex vicino regno *HOSPITEM* complecti. I *SUS* dirigat omnia ad throni sui gloriam, ad Eccle stabilimentum, ad veritatis salvificæ propagationem, & conversionem. Floreat *REGNUM DANIAE!* Floreat sa Regia Majestas! floreat augustissimus regni floreat Academia Hafniensis incluta! Floreat sub Dn. *Candidatus noster!* Et nos istis fragrantissimis florib *ROSTOCHIO* nostra recreemur! Fiat! ô *JESU* fiat! Pe & sigillo nostro firmatum Dom. X. Trinit, A. C clb 15c LVI.

